

El cor més humil

Valdeperes, estiu de 1938

Andrés Villa

EL COR MÉS HUMIL

Valdeperes, estiu de 1938

EL COR MÉS HUMIL

Valdeperes, estiu de 1938

ANDRÉS VILLA

■ Cossetània

Editat amb la col·laboració de:

ACBS

ASSOCIACIÓ CULTURAL
BAIXA SEGARRA
SANTA COLOMA DE QUERALT

Consell Comarcal
de la Conca de Barberà

Ajuntament
de Pontils

Ajuntament de
Santa Coloma de Queralt

Ajuntament d'Òliva

Primera edició: juny del 2022

© de l'edició:

9 Grup Editorial

Cossetània Edicions

C. de la Violeta, 6 • 43800 Valls

Tel. 977 60 25 91

cossetania@cossetania.com

www.cossetania.com

© del text:

Andrés Villa López

© de les il·lustracions:

Sara Villa López

© de les fotografies:

Joan Llorach Solé

Disseny i composició: 3 × Tres

Impressió: Romanyà Valls, SA

ISBN: 978-84-1356-198-1

DL T 512-2022

No és permesa la reproducció total o parcial d'aquest llibre, ni la seva incorporació a un sistema informàtic, ni la seva transmissió en cap forma ni per cap mitjà, sigui electrònic, mecànic, per fotocòpia, per gravació o altres mètodes, sense el permís previ i per escrit dels titulars del *copyright*.

A la memòria dels meus avis,
Andrés i Josefa,
Dictino i Julia

Anjaleta, entra tu y mi padre se lo anraoneis, y a ber si estareis en el mismo que yo, pues, mira, la mula Castaña se la tindriu de bendra, per el consepta destalbiar que us fasi mal algun dia. Diras a mi padre que es posi decor en el tio, de Santa Coloma, y entonces el que us achudi a bendrala, porque si el Jesus no vuelbe que areis pobrecitos de vosotros. Ay, esta guerra. No mireis el precio, agueis lo que vosotros careis. Para mi todo estara bien, no us dire nada.

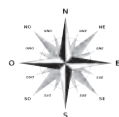
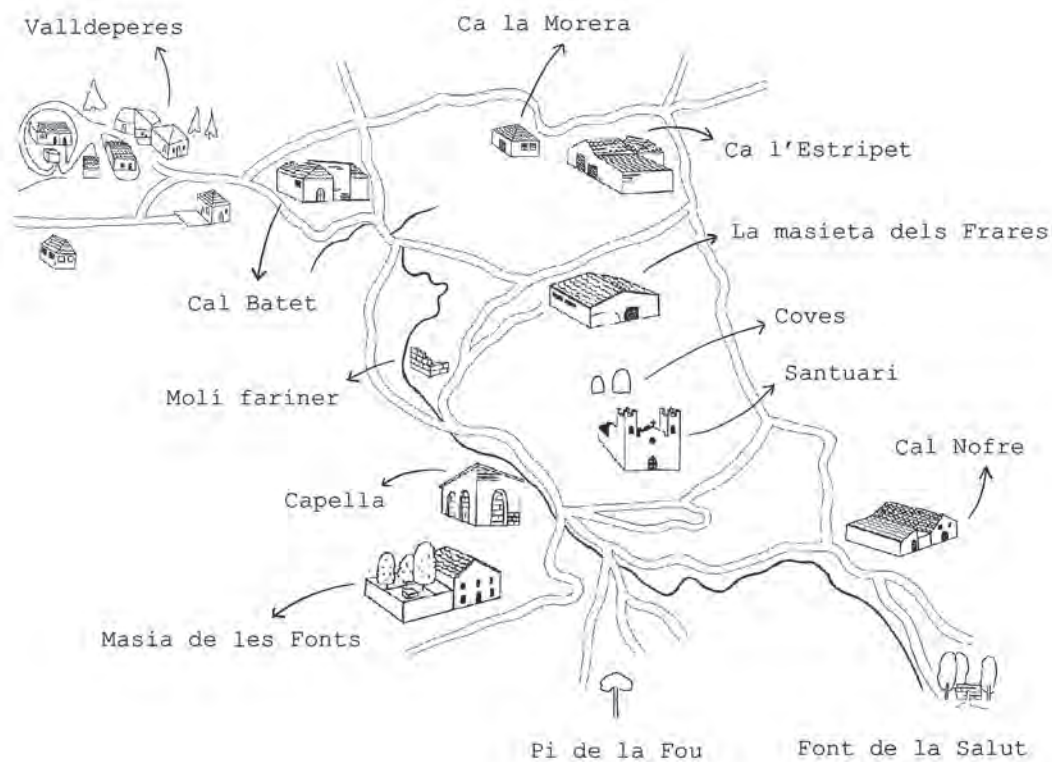
Anjaleta, cuando mescribes ya me diras el Jose del Colejio, o sea el ermano de la Isabel, ya me diras lo que ase si lo teneis en mi casa tal como lo biam llugat, u si se a mercado, ya me lo diras todo, y despues ya me diras a ber los serdos pequeños que daje cuando marche lo que an echo si san muerto o lo que an echo, ya me lo diras todo. Mira, par batra ya diras algu que us fasi alguna batuda. Tu guarda la salut, que es lo que mas pienso yo con esto.

Y despues ya me diras si as recibido las otras cartas que son dugas sensa aquesta las que te ay escrito y aquesta que fa tres y a beura si el Jesus adonde esta. Pero pasensia, que es la guerra (aquesta guerra), pero, ay que ganarla.

ÍNDEX

PRÒLEG, <i>per Montserrat Rumbau</i>	7
INTRODUCCIÓ	11
EL DIETARI DE L'ANGELETA I LES CARTES FAMILIARS	13
La trepadella	17
La sega	47
La batuda	77
La sembra	105
EPÍLEG.....	111
BIBLIOGRAFIA	117

SANT MAGÍ DE LA BRUFAGANYA I ENTORNS

PRÒLEG

Any 1938, un poble, una família, els qui són a casa i els qui han estat cridats al front.

Valldeperes, el poble que és just davant de Sant Magí de la Bru-faganya, un poble petit amb pocs veïns, que en temps de la Guerra Civil eren tots en el bàndol republicà. A prop, un altre poble també amb pocs veïns, aquests eren de l'altre bàndol. Tant uns com els altres eren pagesos, i no justament pagesos rics. Poca diferència hi havia entre uns i altres, però uns eren creients i potser més conservadors, els devia agradar més l'ordre i els devia espantar l'actitud dels comitès; i els altres anaven contra l'Església i els capellans, contra els rics i els empresaris, i a favor del repartiment de la terra per a qui la treballa.

L'Andrés viu a Valldeperes, des de no fa gaire. Li agrada el poble, el paisatge, la gent, la tranquil·litat que es viu en aquests pobles, la bellesa del canvi d'estacions en aquestes terres, el silenci, el contacte amb la natura, les sortides i les postes de sol, i tenir Sant Magí enfront. Diu que ja no tornarà mai més al brogit de la gran ciutat, on havia viscut fins que va aterrar a Valldeperes. Viu a cal Jan, la casa més gran del poble, que és al capdamunt, i que en més d'una ocasió ha sigut i continua sent més d'una casa. És aquí on ha trobat un petit tresor.

En un racó, ha descobert uns farcellets amb unes cartes del temps de la Guerra Civil plenes d'humitat; unes ni es poden llegir i d'altres amb dificultat. L'Andrés les ha rescatat, les ha netejat amb molta cura i les ha llegit. I ha entrat en tot un món, el món de la família que justament vivia a cal Jan.

I ha escrit aquest llibre que teniu a les mans, un llibre molt poètic, en el qual l'Andrés fa parlar l'Angeleta, que va explicant el seu dia a dia, ple de dificultats, perquè al poble, els homes han marxat a la guerra, i tan sols hi queden els avis, les dones i la canalla. I el text de l'Angeleta l'ha escrit amb la manera de parlar de la gent de la zona.

A més del text de l'Angeleta, que l'Andrés relata amb tanta delicadesa, hi ha algunes de les cartes que rep del Josep, el seu marit, i del Joan, el germà del Josep, i cartes entre els dos germans, i entre aquests i algun veí.

L'Angeleta, el Josep i el Joan són els principals protagonistes d'aquestes cartes i d'aquest llibre.

L'Andrés és tan respectuós amb tot el material que ha trobat que no vol entremetre-s'hi, i vol que sigui el lector qui llegint les cartes sigui capaç de captar tot el que expressen.

Quan he llegit el que ha escrit, i he llegit les cartes que transcriu en el llibre, se m'ha aparegut tot un món, un món que conec, perquè he parlat amb molts dels veïns d'aquests pobles, i sé el que van haver de viure en els anys de la guerra. Entre aquests veïns hi havia el Fèlix, que ja no hi és entre nosaltres, que va fer de pastor i va viure a Sant Magí. El Fèlix era el segon fill del Josep i l'Angeleta. I poder conèixer els seus pares i els seus germans quan eren petits, i tot el que van haver de viure aquell estiu del 1938 a través del que ha escrit l'Andrés, m'ha impressionat molt.

El Joan fa 30 anys el 1938, el Josep és més gran, i fins i tot li diuen l'avi, i ell es lamenta que li facin fer instrucció, quan ell hauria d'estar amb la seva família: el seu pare, l'Angeleta i els seus quatre fills, que són tots petits: el Josep, el Fèlix, el Joan i el Pere.

Crida l'atenció l'amistat entre els dos germans, el Josep i el Joan, i com s'arriben a estimar. El Joan és solter, i mentre al seu poble consta com un heroi, o un exemple a seguir per la seva fidelitat a la República, i la seva valentia, els del poble veí, Viladepedius, el temen, perquè ha format part del Comitè i perseguia amb molta ràbia els emboscats o els qui estaven amagats dins les cases.

El llibre és un petit retall ple d'humanitat, d'amistat, de dificultats. Aconseguir treure una de les millors collites amb només els avis, les mares i els fills petits i jovenets, els únics que vivien al poble.

El Joan, que demana a la cunyada si li pot enviar un parell d'espardenyes perquè va descalç, i resulta que van tan cares que ja no se'n troben.

Conformitat i resignació a l'hora d'afrontar i acceptar les desgràcies que arriben contra les que no és possible lluitar, i que ve de molts segles enrere, com la mort d'un fill.

El mestre del poble, el senyor Pau, que ajuda a escriure les cartes als veïns que no saben escriure, i que és amic de tots, i la raresa que representa que el mestre sigui un religiós, un marista, quan està justament fent de mestre al poble on tots són anticapellans, i quan tots els capellans de la zona, els que no havien marxat, els havien matat. I, sorprenentment, manté una gran amistat amb els dos germans, el Josep i el Joan, tot i que aquest havia estat del Comitè.

Totes les guerres són horribles, però una guerra civil, en què s'enfronten familiars, amics, veïns, ha de ser terrible. I després queden els guanyadors, i els perdedors. Els de Valldeperes van ser dels perdedors, camps de concentració, presó i, alguns, exili. Però els qui van estar emboscats i amagats també van quedar tancats en camps de concentració fins que no arribaven els avals, i en els camps de concentració van ser molts els qui van morir de malalties i de misèria.

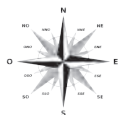
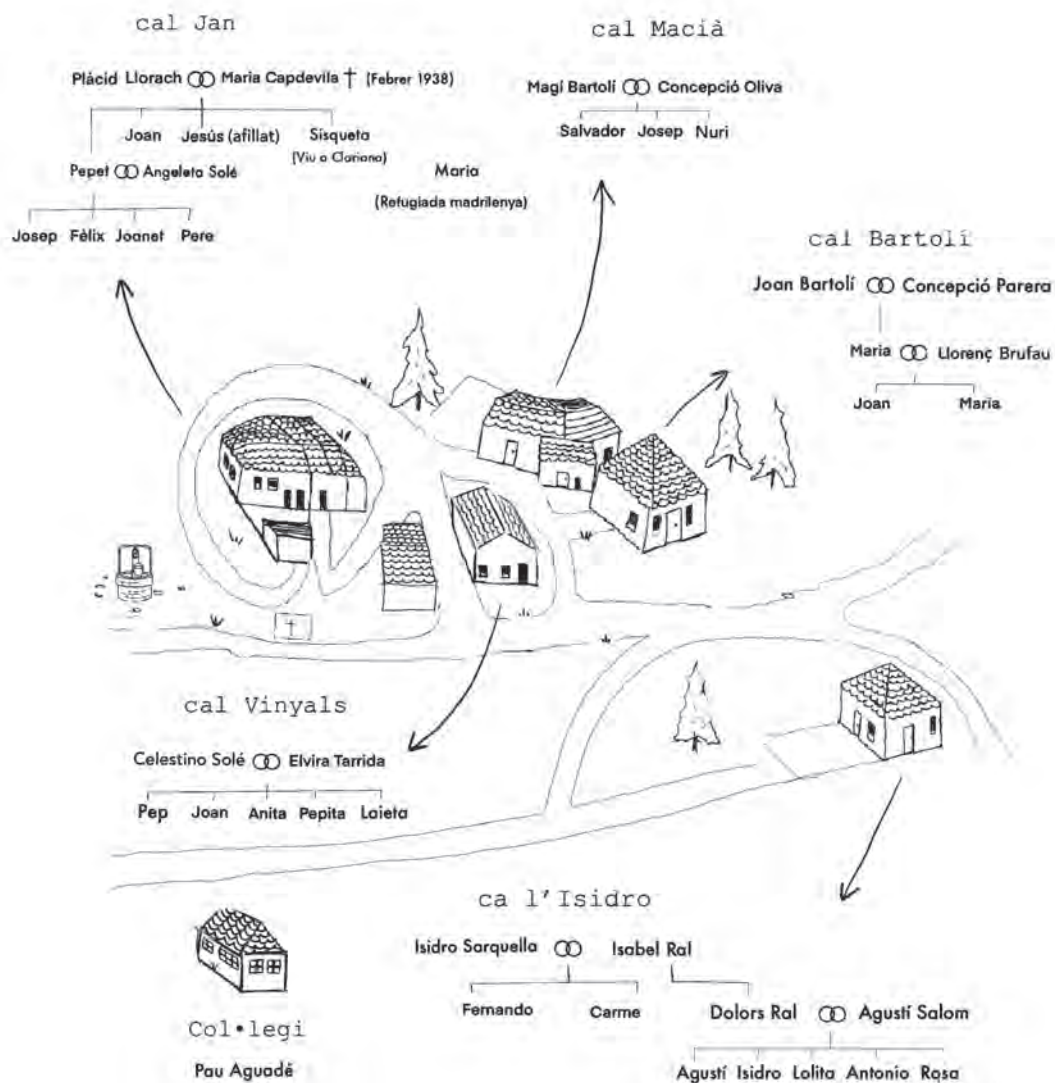
En el llibre de l'Andrés hi trobem la guerra vista des d'un petit poble, on una família de pagesos humils intenta sobreviure en el seu dia a dia, uns al poble, els altres al front. I ho fa amb uns testimonis directes, l'Angeleta, el Josep, el Joan. L'Andrés els ha rescatat de l'oblit, i ens ha fet partícips de les seves vides en aquell estiu del 1938.

Llibres com aquest, localitzats en una zona concreta i en una família determinada, són importants, perquè són històries particulars que ajuden a reconstruir el gran puzzle sempre tan complicat de la Guerra Civil.

Felicitats a l'Andrés, que ha sabut tenir cura d'aquest petit tresor que ha trobat en un racó de cal Jan, la casa de l'Angeleta, el Josep i el Joan.

MONTSERRAT RUMBAU

VALLDEPERES, ABRIL 1938

INTRODUCCIÓ

Endreçant una sala plena d'andròmines, vaig trobar amagat en un forat de la paret un petit tresor: un farcellet format per un centenar de cartes enviades i rebudes el 1938 per la família Llorach Capdevila, que era la família que vivia a casa meva en aquell temps. De seguida vaig contactar el Joan Llorach Solé, Joanet, únic fill viu del Pepet i l'Angeleta, matrimoni protagonista d'aquesta història.

Vaig oferir al Joanet les cartes, però també li vaig exposar el meu desig d'escriure un llibre partint de tota la informació que se'n podria extreure. El Joanet va acceptar la proposta i vam encetar una rutina de reunions setmanals, per tal de desxifrar el contingut de les cartes i resoldre el trencaclosques de persones, fets i llocs que conformaven l'univers de Valldeperes l'estiu de 1938, període que coincideix amb la batalla de l'Ebre. Les cartes estaven molt deteriorades, totalment il·legibles en alguns casos.

En paral·lel a aquesta feina de documentació, jo anava escrivint un dietari que pogués, d'una banda, omplir els forats donant estructura a la narració, i de l'altra, donar veu a l'Angeleta: una de tantes dones que va haver de quedar-se tota sola a càrrec de la casa quan els homes van ser cridats al front.

Les cartes que hi trobareu són una transcripció fidedigna d'una selecció de tot el material amagat durant 80 anys a cal Jan. Hem volgut mantenir-ne la grafia per respecte als originals i només s'hi han introduït els canvis necessaris en la puntuació i en els petits detalls que podien dificultar una lectura fonètica dels textos.

En canvi, el dietari de l'Angeleta és una ficció elaborada amb total llibertat creativa, però prenent com a base les entrevistes realitzades a la Josefa Solé, a l'Alfons Vallés, al Joan Brufau, i principalment al Joanet. Tots ells, veïns del municipi de Pontils, el 1938.

Basant-me en les gravacions d'àudio de les entrevistes, i el text de totes les cartes trobades (també les no incloses en la selecció final), he escrit el dietari intentant emular la parla d'aquell temps a la zona. No he sotmès el text a la normativa lingüística vigent. I, per no fer feixuga la lectura, tampoc he marcat amb cursiva ni de cap altra manera tot allò que surt de la normativa.

Vaig començar la lectura de les cartes amb el màxim respecte per la memòria de totes aquestes persones. I he acabat l'escriptura del llibre afegint-hi la més gran admiració pels seus cors humils, que, amb paciència i salut, *tot ho van fer*.

Farcellet amb les cartes en el moment de la troballa